

SPRÁVA PRE MÉDIÁ

Storočná jubilejka: Koncom marca 1920 vznikla vlajka Československa

Historik Henrich Hrehor: Niet pochyb o tom, že modrý klin symbolizuje Slovensko

- KOŠICE 26. MARCA 2020

Štátna vlajka bývalého Československa (a dnešnej Českej republiky) oslavuje storočnicu. Jej definitívnu podobu schválilo národné zhromaždenie 30. marca 1920, teda až takmer rok a pol po vzniku republiky. Dovtedy sa používala historická česká zemská bielo-červená vlajka. Čo malo vplyv na proces kreovania štátnej vlajky Československa do jej finálnej podoby a prečo to trvalo tak dlho?

„Vlajka, spolu so štátnym znakom, patrí k základným heraldickým symbolom štátu,“ pripomína **Mgr. Henrich Hrehor, PhD.**, z **Katedry histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach** a dodáva, že už v prvých dňoch existencie republiky bolo politikom, odborníkom aj širokej verejnosti jasné, že nový štát potrebuje svoju štátnu symboliku – štátny znak, štátnu vlajku, štátnu pečať a hymnu.

„V máji 1919 vydala vláda nariadenie, ktorým sa určil štátny znak pozostávajúci z červeného štítu so strieborným dvojchvostým levom – tento znak teda prevzal symboliku Českého kráľovstva. S tým súvisela aj historická česká vlajka v bielo-červenej kombinácii,“ vysvetľuje H. Hrehor s tým, že od začiatku bolo zrejmé, že historická symbolika Českého kráľovstva nemôže byť trvalou symbolikou Československa.

„Nebolo to akceptovateľné pre Moravu, Sliezsko, ale najmä pre Slovensko. Ved' spoločný štát spájal dve štátotvorné etniká – Čechov a Slovákov. Rovnako bolo potrebné zohľadniť aj zmenu formy štátu – Československo sa nestalo monarchiou, formovalo sa ako republika. Nebolo teda prípustné prevziať bez zmeny dovtedy používané symboly. Na druhej strane tu bol však záujem na zachovaní istej kontinuity.“

Historik v tejto súvislosti zdôrazňuje, že symboly by mali byť akceptované odbornou aj širokou verejnosťou. Súčasne musia mať stmelujúci účinok. Nájst' takýto konsenzus nie je jednoduché.

„Odborníkov zamestnávali najmä otázky okolo symbolu Slovenska a jeho stvárnenia v štátnom znaku. Bolo teda potrebné vyriešiť nielen vlajku, ale aj podobu štátneho znaku. V heraldickej praxi je bežné, že vlajka korešponduje s farbami použitými v erbe. Všetky heraldické symboly by mali byť v súlade – ak nastane výrazná zmena farieb v erbe, môže dôjsť k narušeniu želaného súladu. Pre úplnosť je treba dodať, že heraldické kovy striebro a zlato sa zobrazujú bielou a žltou farbou. Súčasne je dobré, ak podoba uvedených štátnych symbolov je súčasťou jedného zákona. Uvedené faktory prispeli k tomu, že oficiálna symbolika potrebovala istý čas na finálne dotvorenie.“

Výsledok procesu tvorby štátnej symboliky medzivojnového Československa bol zavŕšený 30. marca 1920 prijatím zákona o štátnej vlajke, štátnych znakoch a štátnej pečati. Z pohľadu štátneho znaku vznikli tri jeho podoby – malý, stredný a veľký znak. Najbežnejšie sa používal malý znak,

kde k symbolu leva pribudol štítok so symbolikou dvojitého strieborného kríža na modrom trojvrší, teda symbol Slovenska.

Čo sa týka československej štátnej vlajky, vzniklo niekoľko návrhov jej grafického stvárnenia. Napokon bolo schválené výtvarné riešenie s modrým žrdovým klinom siahajúcim do polovice dĺžky vlajky. Dodnes sa to interpretuje ako výrazná symbolizácia Slovenska, keďže slovenská trikolóra obsahovala – oproti historickej českej bikolóre – navyše práve modrý pruh. Napokon, aj populárna česká hudobná skupina Chinaski spieva, že „každá česká vlajka má slovenský klín“. Aká je však historická skutočnosť?

„Pri tvorbe československej vlajky, obdobne ako pri erbe, bolo potrebné nadviazať na národnú históriu a novú spoločensko-politickú situáciu. Veľký dôraz sa kládol na jedinečnosť zobrazenia. Išlo o to, akú farbu prideliť pre Slovensko a ako ju graficky znázorniť na novej vlajke,“ uvádza H. Hrehor. Dokumenty podľa neho naznačujú, že otázka farebnej kombinácie vlajky bola vyriešená pravdepodobne skôr ako jej grafická podoba.

„V otázke farby veľa naznačila trikolóra Slovenskej národnej rady z roku 1848 tvorená bielou, modrou a červenou farbou. V porovnaní s historickou českou bikolórou teda pribudla modrá farba. Kombinácia týchto troch farieb ale nebola výnimočná, zvykla sa označovať ako slovanská trikolóra – a keďže iná kombinácia farieb veľmi neprichádzala do úvahy, bolo jasné, že výnimočnosť vlajke musí dodať ich usporiadanie.“

Najjednoduchšie riešenie podľa historika H. Hrehora spočívalo v pridaní tretieho, modrého pruhu k historickej českej vlajke. Príklad takto koncipovanej vlajky nachádzame v týždenníku amerických Slovákov *Jednota* – v jeho vydaní z 25. septembra 1918 sa objavila informácia, že na základe usmernenia parížskeho Národného výboru bude mať nový štát vlajku v bielo-modro-červenej kombinácii. Farby mali byť usporiadané v pruhoch (poliach), pričom prostredné (modré) pole malo byť o dve tretiny užšie ako horné (biele) a spodné (červené) pole.

„Po vzniku republiky už ani tak nešlo o farebnú kombináciu, tá bola viac menej jasná. Hľadala sa taká podoba vlajky, aby bola čo najviac jedinečná. Štylizácia v podobe pruhov sa ukázala nie veľmi vhodná. Pri bielo-červenej kombinácii mohlo ľahko dôjsť k zámene s rakúskou, resp. poľskou vlajkou. Pri kombinácii farieb biela-modrá-červená usporiadaných v horizontálnych alebo zvislých pruhoch taktiež hrozilo, že vlajka sa ľahko zamení s vlajkou Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov či Francúzska,“ argumentuje historik.

V októbri 1919 vláda spracovala návrh zákona o štátnej vlajke. Do vládneho návrhu zákona sa pruhy už nedostali. Použila sa iná heraldická figúra, a to klin. Na základe tohto návrhu sa vlajka Československej republiky skladá zo spodného červeného poľa a vrchného bieleho poľa, medzi nich je vsunutý pri žrdovej strane modrý klin. Výška (dĺžka) klina sa rovná tretine dĺžky vlajky, šírka (základňa) klina je rovnaká ako šírka vlajky.

„Takto navrhnuté rozmery klina sa ukázali ako nie príliš vhodné. Výsledná podoba vlajky – prijatá 30. marca 1920 zákonom č. 252/1920 Zb. o štátnej vlajke – bola nakoniec iná ako návrh z roku 1919. Modrý klin siahal až do polovice dĺžky vlajky. Spojitosť modrého klínu so Slovenskom potvrdilo aj stanovisko ústavného výboru. V jeho stanovisku bolo explicitne uvedené, že modrý klin na vlajke ideovo symbolizuje trojvršie zo štátneho znaku. Niet teda pochýb, že modrý klin skutočne symbolizuje Slovensko,“ potvrdzuje historik H. Hrehor.

Napriek tomu si Česká republika po rozpade federácie (ku koncu roka 1992) ponechala česko-slovenskú vlajku, a to aj navzdory dohode, že žiadna z nástupníckych krajín nebude používať štátne symboly bývalého Československa. Navyše v rokoch 1990 až 1992 – teda ešte v rámci federácie – ČR používala na národnej úrovni historickú bielo-červenú českú vlajku. Ako hodnotia rozhodnutie vtedajšej českej politickej reprezentácie súčasní historici?

„Je nesporné, že vlajka súčasnej Českej republiky je totožná s vlajkou, ktorá vznikla 30. marca 1920 pre vtedajšie Československo. A podobne ako štátny znak reprezentovala útvar, ktorý vznikol v určitom čase a priestore,“ konštatuje historik s tým, že podoba štátnej vlajky s modrým klinom bola jedinečná, vznikla pre potreby medzivojnového Československa a modrá farba symbolizovala Slovensko.

V slovenskej historickej komunite prevláda názor, že po rozpade Československa sa jeho štátne symboly nemali používať ani v jednom z nástupníckych štátov. Českí politickí predstavitelia túto zásadu nerešpektovali a štátnu vlajku si ponechali.

„Tak trochu sebecky si so štátnou vlajkou prisvojili aj rozhodujúci podiel na všetkom dobrom, čo Československá republika mala. Poukazovali pritom, že to bol štát, ktorý stál na Masarykovej demokracii a zdôrazňovali, že aj počas druhej svetovej vojny sa k nej hlásili najmä českí exiloví vojaci. Českí politici boli presvedčení, že české etnikum má k tejto vlajke bližšie ako slovenské, a preto majú právo si československú vlajku ponechať. Po roku 1993 v ČR ustúpila do úzadia aj interpretácia modrého klinu ako výhradného reprezentanta Slovenska, resp. Slovákov. Modrý klin v novej interpretácii už zastupoval vlastne aj Moravu, Sliezsko a Podkarpatskú Rus, pretože aj oni mali vo svojich erboch modrú farbu,“ uzatvára Mgr. Henrich Hrehor, PhD., s hodnotením, že vlajka z 30. marca 1920 sa jej tvorcom podarila: *„Stala sa totiž symbolom, ktorý je ľahko zapamätateľný.“*

■ SPRACOVAL A MÉDIÁM SPROSTREDKOVAL

PhDr. Marián Gladiš, PhD.
Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach